

श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

कृष्णयजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे
॥ तृतीयाष्टके नवमः प्रश्नः ॥
(अश्वमेधम् - २)

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

॥ तृतीयाष्टके नवमः प्रश्नः ॥ (अश्वमेधम् - २)

हरिः ओ(४)म्।

प्रजापतिरश्वमेधमसृजत।

सोऽस्मात्सृष्टोऽपाक्रामत्।

तमष्टादशिभिरनुप्रायुङ्क्त।

तमाप्नोत्।

तमाप्त्वाऽष्टादशिभिरवारुन्ध।

यदष्टादशिनं आलभ्यन्तै।

यज्ञमेव तैराप्त्वा यजमानोऽवरुन्धे।

संवत्सरस्य वा एषा प्रतिमा।

यदष्टादशिनः।

द्वादश मासाः पञ्चर्तवः ॥ १ ॥

संवत्सरोऽष्टादशः।

यदष्टादशिनं आलभ्यन्तै।

संवत्सरमेव तैराप्त्वा यजमानोऽवरुन्धे।

अग्निष्टेऽन्यान्पशूनुपाकरोति।

इतरेषु यूपैष्वष्टादशिनोऽजामित्वाय ।
नवनवालभ्यन्ते सवीर्यत्वाय ।
यदाऽऽरण्यैः सग्गस्थापयेत् ।
व्यवस्येतां पितापुत्रौ ।
व्यध्वानः क्रामेयुः ।
विदूरं ग्रामयोग्रामान्तौ स्याताम् ॥ 2 ॥

ऋक्षीकाः पुरुषव्याघ्राः परिमोषिणं आव्याधिनीस्तस्करा
अरण्येष्वजाजेरन् ।
तदाहुः ।
अपशवो वा एते ।
यदारण्याः ।
यदारण्यैः सग्गस्थापयेत् ।
क्षिप्रे यजमानमरण्यं मृतगं हरेयुः ।
अरण्यायतना ह्यारण्याः पशव इति ।
यत्पशूनालभेत ।
अनवरुद्धा अस्य पशवः स्युः ।
यत्पर्यग्निकृतानुत्सृजेत् ॥ 3 ॥

यज्ञवेशसं कुर्यात् ।
यत्पशूनालभते ।
तेनैव पशूनवरुन्धे ।

यत्पर्यग्निकृतानुत्सृजत्ययज्ञवेशसाय।
 अवरुद्धा अस्य पशवो भवन्ति।
 न यज्ञवेशसं भवति।
 न यजमानमरण्यं मृतगं हरन्ति।
 ग्राम्यैः सगस्थापयति।
 एते वै पशवः क्षेमो नाम।
 सम्पिता पुत्रावस्यतः।
 समध्वानः क्रामन्ति।
 समन्तिकं ग्रामयोग्रामान्तौ भवतः।
 नर्क्षीकाः पुरुषव्याघ्राः परिमोषिणं आव्याधिनीस्तस्करा
 अरण्येष्वजायन्ते ॥ 4 ॥

ऋतवः स्यातामुत्सृजेत्स्यतस्त्रीणि च ॥ 1 ॥

प्रजापतिरकामयतोभौ लोकाववरुन्धीयेति।
 स एतानुभयाँन्पशून्पश्यत्।
 ग्राम्याग्श्चारण्याग्श्च।
 तानालभत।
 तैर्वै स उभौ लोकाववारुन्ध।
 ग्राम्यैरेव पशुभिरिमं लोकमवारुन्ध।
 आरण्यैरमुम्।
 यद्ग्राम्यान्पशूनालभते।

इ॒ममे॒व तैर्लो॒कम॑व॒रुन्धे॑ ।
यदा॑र॒ण्यान् ॥ 5 ॥

अ॒मुं तैः॑ ।
अ॒न॑व॒रुद्धो॒ वा ए॒तस्य॑ सं॒वत्स॑र इ॒त्याहुः॑ ।
य इ॒त इ॒तश्चा॑तु॒र्मास्या॑नि सं॒वत्स॑रं प्र॒युङ्क्त॑ इति ।
ए॒तावा॑न् वै सं॒वत्स॑रः ।
यच्चा॑तु॒र्मास्या॑नि ।
यदे॒ते चा॑तु॒र्मास्याः॑ प॒शव॑ आ॒ल॒भ्यन्ते॑ ।
प्र॒त्यक्ष॑मे॒व तैः सं॒वत्स॑रं यज॑मा॒नोऽव॑रुन्धे ।
वि वा ए॒ष प्र॒जया॑ प॒शुभि॑र् ऋद्ध्यते ।
यः सं॒वत्स॑रं प्र॒युङ्क्ते॑ ।
सं॒वत्स॑रः सु॒वर्गो॑ लो॒कः ॥ 6 ॥

सु॒वर्गं॑ तु लो॒कं नाप॑राध्नोति ।
प्र॒जा वै प॒शव॑ एका॒दशि॑नी ।
यदे॒त ऐ॑का॒दशि॑नाः प॒शव॑ आ॒ल॒भ्यन्ते॑ ।
सा॒क्षादे॒व प्र॒जां प॒शून् यज॑मा॒नोऽव॑रुन्धे ।
प्र॒जाप॑तिर्वि॒राज॑मसृजत ।
सा सृ॒ष्टाऽश्व॑मे॒धं प्रावि॑शत् ।
तां द॒शिभि॑रनु॒ प्रायु॑ङ्क्त ।
तामा॑प्नोत् ।

तामा॒स्वा द॒शिभि॒रवा॑रुन्ध ।
यद्द॒शिनं॑ आल॒भ्यन्ते॑ ॥ 7 ॥

वि॒राज॑मे॒व तैरा॒स्वा यज॑मा॒नोऽव॑रुन्धे ।
एका॑दश द॒शत॒ आल॑भ्यन्ते ।
एका॑दशाक्षरा त्रि॒ष्टुप् ।
त्रै॒ष्टु॑भाः प॒शवः॑ ।
प॒शूने॒वाव॑रुन्धे ।
वै॒श्व॒दे॒वो वा अ॒श्वः ।
ना॒ना॒दे॒व॒त्याः प॒शवो॑ भवन्ति ।
अ॒श्व॑स्य सर्व॒त्वाय॑ ।
ना॒ना॑रूपा भवन्ति ।
तस्मा॒न्नाना॑रूपाः प॒शवः॑ ।
ब॒हुरू॒पा भ॑वन्ति ।
तस्मा॑द्ब॒हुरू॒पाः प॒शवः॑ समृ॒द्ध्यै ॥ 8 ॥

आ॒र॒ण्याल्लो॒को द॒शिनं॑ आल॒भ्यन्ते॑ नाना॑रूपाः प॒शवो॑ द्वे च ॥ 2 ॥

अ॒स्मै वै लो॒काय॑ ग्रा॒म्याः प॒शव॑ आल॒भ्यन्ते॑ ।
अ॒मुष्मा॑ आ॒र॒ण्याः ।
यद्ग्रा॒म्यान्प॒शूना॒लभ॑ते ।
इ॒ममे॒व तैर्लो॒कम॑व॒रुन्धे॑ ।
यदा॑र॒ण्यान् ।

अ॒मुं तैः ।
 उ॒भया॑न्प॒शूना॑ल॒भते ।
 ग्रा॒म्याग्श्चा॑र॒ण्याग्श्च॑ ।
 उ॒भयो॑र्लो॒कयो॒रव॑रुद्ध्यै ।
 उ॒भया॑न्प॒शूना॑ल॒भते ॥ 9 ॥

ग्रा॒म्याग्श्चा॑र॒ण्याग्श्च॑ ।
 उ॒भय॑स्या॒न्नाद्य॑स्याव॑रुद्ध्यै ।
 उ॒भया॑न्प॒शूना॑ल॒भते ।
 ग्रा॒म्याग्श्चा॑र॒ण्याग्श्च॑ ।
 उ॒भये॑षां प॒शूना॑मव॑रुद्ध्यै ।
 त्रय॑स्त्रयो भवन्ति ।
 त्रय॑ इ॒मे लो॒काः ।
 ए॒षां लो॒काना॑मा॒स्यै॑ ।
 ब्र॒ह्मवा॑दि॒नो व॑दन्ति ।
 कस्मा॑त्स॒त्यात् ॥ 10 ॥

अ॒स्मिन्लो॒के ब॒हवः॑ का॒मा इति॑ ।
 यत्स॑मा॒नीभ्यो॑ दे॒वता॑भ्यो॒ऽन्ये॑ऽन्ये प॒शव॑ आल॒भ्यन्ते॑ ।
 अ॒स्मिन्ने॒व तल्लो॒के का॒मा॑न्दधाति ।
 तस्मा॑द् अ॒स्मिन्लो॒के ब॒हवः॑ का॒माः ।
 त्रया॑णां त्रया॑णाग्ं स॒ह व॒पा जु॑होति ।

त्र्या॑वृ॒तो वै दे॒वाः।

त्र्या॑वृ॒त इ॒मे लो॒काः।

ए॒षां लो॒काना॒मास्मै॑।

ए॒षां लो॒कानां॑ क्लृ॒प्त्यै॑।

पर्य॑ग्निकृ॒ताना॒र॒ण्यानु॒त्सृ॒जन्त्य॑हि॒गंसा॑यै ॥ 11 ॥

लो॒कयो॒रव॑रु॒ध्या उ॒भया॑न्प॒शूना॑ल॒भते॑ स॒त्याद॑हि॒गंसा॑यै ॥ 3 ॥

यु॒ञ्जन्ति॑ ब्र॒ध्नमि॒त्याह॑।

अ॒सौ वा आ॑दि॒त्यो ब्र॒ध्नः।

आ॒दि॒त्यमे॒वास्मै॑ यु॒नक्ति॑।

अ॒रु॒षमि॒त्याह॑।

अ॒ग्नि॒र्वा अ॑रु॒षः।

अ॒ग्निमे॒वास्मै॑ यु॒नक्ति॑।

चर॑न्त॒मि॒त्याह॑।

वा॒युर्वै च॑रन्।

वा॒युमे॒वास्मै॑ यु॒नक्ति॑।

परि॑त॒स्थुष॑ इ॒त्याह॑ ॥ 12 ॥

इ॒मे वै लो॒काः परि॑त॒स्थुषः॑।

इ॒माने॒वास्मै॑ लो॒कान् यु॑नक्ति।

रोच॑न्ते रोच॒ना दि॒वीत्या॑ह।

नक्ष॑त्राणि॒ वै रोच॑ना दि॒वि।

नक्षत्राण्येवास्मै रोचयति।
युञ्जन्त्यस्य काम्येत्याह।
कामानेवास्मै युनक्ति।
हरी विपक्षसेत्याह।
इमे वै हरी विपक्षसा।
इमे एवास्मै युनक्ति ॥ 13 ॥

शोणा धृष्णू नृवाहसेत्याह।
अहोरात्रे वै नृवाहसा।
अहोरात्रे एवास्मै युनक्ति।
एता एवास्मै देवता युनक्ति।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
केतुं कृण्वन्न केतव इति ध्वजं प्रतिमुञ्चति।
यश एवैनगं राज्ञां गमयति।
जीमूतस्येव भवति प्रतीकमित्याह।
यथा यजुरेवैतत्।
ये ते पन्थानः सवितः पूर्व्यास इत्यध्वर्युर्यजमानं
वाचयत्यभिजित्यै ॥ 14 ॥

परा वा एतस्य यज्ञ एति।
यस्य पशुरुपाकृतोऽन्यत्र वेद्या एति।
एतग्ग् स्तोतरेतेन पथा पुनरश्वमावर्तयासि न इत्याह।

वा॒युर्वै॑ स्तोता॑।
 वा॒युमे॒वास्य॑ प॒रस्ता॑द्दधा॒त्यावृ॑त्यै।
 यथा॒ वै ह॒विषो॑ गृही॒तस्य॑ स्कन्द॑ति।
 ए॒वं वा ए॒तदश्व॑स्य स्कन्द॑ति।
 यद॑स्यो॒पाकृ॑तस्य॒ लोमा॑नि॒ शीय॑न्ते।
 यद्वा॒लेषु॑ का॒चाना॒वय॑न्ति।
 लोमा॑न्ये॒वास्य॑ तथ्सम्भ॑रन्ति ॥ 15 ॥

भूर्भुवः॑ सुव॒रिति॑ प्राजाप॒त्याभि॒राव॑यन्ति।
 प्रा॒जाप॒त्यो वा अश्वः॑।
 स्वयै॒वैनं॑ दे॒वत॑या॒ सम॑र्धयन्ति।
 भूरिति॑ महि॑षी।
 भुव॑ इति॑ वा॒वाता॑।
 सुव॒रिति॑ परिवृ॒क्ती।
 ए॒षां लो॒काना॑म॒भिजि॑त्यै।
 हि॒र॒ण्ययाः॑ का॒चा भ॑वन्ति।
 ज्योति॒र्वै हि॑र॒ण्यम्।
 रा॒ष्ट्रम॑श्वमे॒धः ॥ 16 ॥

ज्योति॑श्चै॒वास्मै॑ रा॒ष्ट्रं च॑ स॒मीची॑ दधाति।
 स॒हस्रं॑ भवन्ति।
 स॒हस्र॑सम्मि॒तः सुव॑र्गो लो॒कः।

सुव॒र्गस्य॑ लो॒कस्या॒भिजित्यै॑ ।

अप॒ वा ए॒तस्मा॒त्तेजं॑ इन्द्रि॒यं प॒शवः॑ श्रीः॒ क्राम॑न्ति ।

योऽश्व॑मे॒धेन॒ यज॑ते ।

वस॑वस्त्वाऽञ्जन्तु॒ गाय॑त्रेण॒ छन्द॑सेति॒ महि॑ष्य॒भ्यन॑क्ति ।

तेजो॒ वा आज्य॑म् ।

तेजो॑ गाय॒त्री ।

तेज॑सै॒वास्मै॒ तेजोऽव॑रुन्धे ॥ 17 ॥

रु॒द्रास्त्वाऽञ्जन्तु॒ त्रैष्टु॑भेन॒ छन्द॑सेति॒ वा॒वाता॑ ।

तेजो॒ वा आज्य॑म् ।

इन्द्रि॒यं त्रि॑ष्टुप् ।

तेज॑सै॒वास्मा॑ इन्द्रि॒यमव॑रुन्धे ।

आ॒दि॒त्यास्त्वाऽञ्जन्तु॒ जाग॑तेन॒ छन्द॑सेति॒ परिवृ॑क्ती ।

तेजो॒ वा आज्य॑म् ।

प॒शवो॑ जग॑ती ।

तेज॑सै॒वास्मै॒ प॒शूनव॑रुन्धे ।

प॒त्नयो॑ऽभ्यञ्जन्ति ।

श्रि॒या वा ए॒तद्रूप॑म् ॥ 18 ॥

यत्प॒त्नयः॑ ।

श्रि॒यमे॒वास्मि॒न्तद्द॑धति ।

नास्मा॒त्तेजं॑ इन्द्रि॒यं प॒शवः॑ श्रीरप॒ क्राम॑न्ति ।

लाजी(३)ञ्छाची(३)न् यशो ममां(४) इत्यतिरिक्तमन्नमश्वायोपाहरन्ति।
 प्रजामेवान्नादीं कुर्वते।
 एतद्देवा अन्नमत्तैतदन्नमद्धि प्रजापत इत्याह।
 प्रजायामेवान्नाद्यं दधते।
 यदि नावजिघ्रैत्।
 अग्निः पशुरासीदित्यवघ्रापयेत्।
 अवं हैव जिघ्रति।
 आक्रान् वाजी क्रमैरत्यक्रमीद्वाजी द्यौस्तै पृष्ठं पृथिवी
 सधस्थमित्यश्वमनु मन्त्रयते।
 एषां लोकानामभिजित्यै।
 समिद्धो अञ्जन्कृदरं मतीनामित्यश्वस्याप्रियो भवन्ति
 सरूपत्वाय ॥ 19 ॥

परितस्थुष इत्याहेमे एवाऽस्मै युनक्त्यभिजित्यै
 भरन्त्यश्वमेधो रुन्धे रूपं जिघ्रति त्रीणि च ॥ 4 ॥

तेजसा वा एष ब्रह्मवर्चसेन व्यृद्ध्यते।
 योऽश्वमेधेन यजते।
 होतां च ब्रह्मा च ब्रह्मोद्यं वदतः।
 तेजसा चैवेन ब्रह्मवर्चसेन च समर्धयतः।
 दक्षिणतो ब्रह्मा भवति।
 दक्षिणत आयतनो वै ब्रह्मा।

बा॒रु॒ह॒स्प॒त्यो वै ब्र॒ह्मा ।
 ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒स॒मे॒वा॒स्यं दक्षि॒ण॒तो द॑धाति ।
 तस्मा॒द्दक्षि॒णोऽर्धो॑ ब्रह्मवर्च॒सि॒त॑रः ।
 उ॒त्त॒र॒तो होता॑ भवति ॥ 20 ॥

उ॒त्त॒र॒त आ॑यतनो॒ वै होता॑ ।
 आ॒ग्ने॒यो वै होता॑ ।
 तेजो॒ वा अ॒ग्निः ।
 तेजं॑ ए॒वा॒स्यो॑त्त॒र॒तो द॑धाति ।
 तस्मा॒दु॒त्त॒रोऽर्ध॑स्तेज॒स्वि॒त॑रः ।
 यू॒प॑म॒भितो॑ वदतः ।
 य॒ज॒मा॒न॒दे॒व॒त्यो वै यू॒पः ।
 यज॑मानमे॒व तेज॑सा च ब्रह्मवर्च॒सेन॑ च॒ सम॑र्धयतः ।
 कि॒ग्ग॒स्वि॒दा॒सी॒त्पूर्व॑चि॒त्ति॒रि॒त्या॑ह ।
 द्यौर्वै॑ वृष्टिः॒ पूर्व॑चि॒त्तिः ॥ 21 ॥

दि॒वं॒मे॒व वृष्टि॑म॒व॑रुन्धे ।
 कि॒ग्ग॒ स्वि॒दा॒सी॒द्वृ॒ह॒द्वय॑ इत्या॑ह ।
 अ॒श्वो॒ वै बृ॒ह॒द्वयः॑ ।
 अ॒श्व॑मे॒वा॒व॑रुन्धे ।
 कि॒ग्ग॒स्वि॒दा॒सी॒त्पि॒शङ्गि॑लेत्या॑ह ।
 रा॒त्रिर्वै॑ पि॒शङ्गि॑ला ।

रात्रिमेवावरुन्धे।
किग्गस्विंदासीत्पिलिप्पिलेत्याह।
श्रीर्वै पिलिप्पिला।
अन्नाद्यमेवावरुन्धे ॥ 22 ॥

कः स्विंदेकाकी चरतीत्याह।
असौ वा आदित्य एकाकी चरति।
तेज एवावरुन्धे।
क उं स्विञ्जायते पुनरित्याह।
चन्द्रमा वै जायते पुनः।
आयुरेवावरुन्धे।
किग्गस्विंद्धिमस्य भेषजमित्याह।
अग्निर्वै हिमस्य भेषजम्।
ब्रह्मवर्चसमेवावरुन्धे।
किग्गस्विंदावपनं महदित्याह ॥ 23 ॥

अयं वै लोक आवपनं महत्।
अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति।
पृच्छामि त्वा परमं तं पृथिव्या इत्याह।
वेदिवै परोऽन्तः पृथिव्याः।
वेदिमेवावरुन्धे।
पृच्छामि त्वा भुवनस्य नाभिमित्याह।

य॒ज्ञो वै भु॒वनस्य॑ नाभिः॑ ।
 य॒ज्ञमे॒वाव॑रुन्धे ।
 पृ॒च्छामि॑ त्वा वृ॒ष्णो अश्व॑स्य॒ रेत॒ इत्या॑ह ।
 सोमो॑ वै वृ॒ष्णो अश्व॑स्य॒ रेतः॑ ।
 सोम॑पी॒थमे॒वाव॑रुन्धे ।
 पृ॒च्छामि॑ वा॒चः प॑र॒मं व्यो॑मेत्या॒ह ।
 ब्रह्म॑ वै वा॒चः प॑र॒मं व्यो॑म ।
 ब्रह्म॑व॒र्चस॑मे॒वाव॑रुन्धे ॥ 24 ॥

होता॑ भवति॒ वै वृष्टिः॑ पूर्व॒चित्तिर॒न्नाद्य॑मे॒वाऽव॑रुन्धे
 म॒हदित्या॑ह॒ सोमो॑ वै वृ॒ष्णो अश्व॑स्य॒ रेतश्च॒त्वारि॑ च ॥ 5 ॥

अप॒ वा ए॒तस्मा॑त्प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति ।
 यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते ।
 प्रा॒णाय॑ स्वाहा॑ व्या॒नाय॑ स्वाहेति॑ सं॒ज्ञप्य॑मान॒ आहु॑तीर्जुहोति ।
 प्रा॒णाने॒वास्मि॑न्दधाति ।
 नास्मा॑त्प्रा॒णा अप॑क्रामन्ति ।
 अ॒व॑न्ती॒स्स्थाव॑न्तीस्त्वाऽव॑न्तु ।
 प्रि॒यं त्वा॑ प्रि॒याणा॑म् ।
 व॒र्षि॑ष्ठ॒माप्या॑नाम् ।
 नि॒धी॒नां त्वा॑ निधि॒पति॑ग्ं हवामहे॒ वसो॑ म॒मेत्या॑ह ।
 अपै॒वास्मै॑ तद्घृ॒वते ॥ 25 ॥

अथो॑ धुवन्त्ये॒वैन॑म्।
 अथो॑ न्ये॒वास्मै॑ हुवते।
 त्रिः॑ परि॒यन्ति॑।
 त्रयं॑ इ॒मे लो॒काः।
 ए॒भ्य ए॒वैनं॑ लो॒केभ्यो॑ धुवते।
 त्रिः॑ पुनः॒ परि॒यन्ति॑।
 षट्थ्सम्प॑द्यन्ते।
 षड्वा॑ ऋ॒तवः॑।
 ऋ॒तुभि॑रे॒वैनं॑ धुवते।
 अप॒ वा ए॒तेभ्यः॑ प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति ॥ 26 ॥

ये य॒ज्ञे धु॒वनं॑ त॒न्वते॑।
 न॒व॒कृत्वः॑ परि॒यन्ति॑।
 नव॒ वै पु॒रुषे॑ प्रा॒णाः।
 प्रा॒णाने॒वात्म॑न्दधते।
 नै॒भ्यः प्रा॒णा अप॑क्रामन्ति।
 अम्बे॒ अम्बा॒ल्यम्बि॑क॒ इति॑ प॒त्नीमु॑दानयति।
 अह॑तै॒वैना॑म्।
 सुभ॑गे॒ काम्पी॑लवासिनीत्याह।
 तप॑ ए॒वैना॒मुप॑नयति।
 सु॒व॒र्गे लो॒के सम्प्रो॑र्णा॒थामि॑त्याह ॥ 27 ॥

सुव॒र्गमे॒वैनां॑ लो॒कं ग॑मयति।
आऽह॑म॒जानि॑ गर्भ॒धमा॑ त्वम॒जासि॑ गर्भ॒धमित्या॑ह।
प्र॒जा वै प॒शवो॑ गर्भः।
प्र॒जामे॒व प॒शूना॒त्मन्ध॑त्ते।
दे॒वा वा अ॑श्वमे॒धे प॑व॒माने॑।
सुव॒र्गं लो॒कं न प्रा॑जानन्।
तमश्वः॑ प्रा॒जाना॑त्।
यथ॑सू॒चीभि॑रसिप॒थान्क॒ल्पय॑न्ति।
सुव॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ प्र॒ज्ञा॑त्यै।
गा॒य॒त्री त्रि॒ष्टु॒ब्जग॒तीत्या॑ह ॥ 28 ॥

य॒था य॒जुरे॒वैतत्।
त्र॒य्यः सू॒च्यो॑ भवन्ति।
अ॒य॒स्मय्यो॑ रज॒ता हरि॑ण्यः।
अ॒स्य वै लो॒कस्य॑ रू॒पम॑य॒स्मय्यः॑।
अ॒न्तरि॑क्षस्य रज॒ताः।
दि॒वो हरि॑ण्यः।
दि॒शो वा अ॑य॒स्मय्यः॑।
अ॒वा॒न्तर॑दि॒शा र॑ज॒ताः।
ऊ॒र्ध्वा हरि॑ण्यः।

दिशं ए॒वास्मै॑ कल्पयति।

कस्त्वा॑ छ्यति॒ कस्त्वा॒ विशा॒स्तीत्या॒हाहि॑ग॒सायै॑ ॥ 29 ॥

हु॒वते॒ क्राम॑न्त्यूर्वा॒थामि॒त्याह॒ जग॑तीत्या॒ह कल्प॑यत्येकं च ॥ 6 ॥

अप॒ वा ए॒तस्मा॑च्छ्री॒ राष्ट्रं॑ क्रामति।

योऽश्व॑मे॒धेन॒ यज॑ते।

ऊ॒र्ध्वामै॑ना॒मुच्छ्र॑यता॒दित्या॑ह।

श्रीर्वै॑ रा॒ष्ट्रम॑श्वमे॒धः।

श्रिय॑मे॒वास्मै॑ रा॒ष्ट्रमूर्ध्व॑मुच्छ्रयति।

वे॒णुभा॑रं गि॒रावि॒वेत्या॑ह।

रा॒ष्ट्रं वै भा॑रः।

रा॒ष्ट्रमे॒वास्मै॑ पर्यू॒हति॑।

अथा॑स्या॒ मध्य॑मे॒धता॒मित्या॑ह।

श्रीर्वै॑ रा॒ष्ट्रस्य॒ मध्य॑म् ॥ 30 ॥

श्रिय॑मे॒वावरु॑न्धे।

शी॒ते वा॑ते पु॒नन्नि॒वेत्या॑ह।

क्षेमो॑ वै रा॒ष्ट्रस्य॑ शी॒तो वा॑तः।

क्षेम॑मे॒वावरु॑न्धे।

यद्ध॑रि॒णी यव॑म॒त्तीत्या॑ह।

विद्धै॑ ह॒रि॒णी।

रा॒ष्ट्रं यवः॑।

विशं चैवास्मै राष्ट्रं च समीचीं दधाति।
 न पुष्टं पशुमन्यत् इत्याह।
 तस्माद्राजां पशून् पुष्यति ॥ 31 ॥

शूद्रा यदर्यजारा न पोषाय धनायतीत्याह।
 तस्माद्वैशीपुत्रं नाभिषिञ्चन्ते।
 इयं युका शकुन्तिकेत्याह।
 विद्वै शकुन्तिका।
 राष्ट्रमश्वमेधः।
 विशं चैवास्मै राष्ट्रं च समीचीं दधाति।
 आहलमिति सर्पतीत्याह।
 तस्माद्राष्ट्राय विशः सर्पन्ति।
 आहतं गर्भे पस इत्याह।
 विद्वै गर्भः ॥ 32 ॥

राष्ट्रं पसः।
 राष्ट्रमेव विश्याहन्ति।
 तस्माद्राष्ट्रं विशं घातुकम्।
 माता च ते पिता च त इत्याह।
 इयं वै माता।
 असौ पिता।
 आभ्यामेवैनं परिददाति।

अग्रं वृक्षस्य रोहत इत्याह।
 श्रीर्वै वृक्षस्याग्रम्।
 श्रियमेवावरुन्धे ॥ 33 ॥

प्रसुलामीति ते पिता गभे मुष्टिमंतगंसयदित्याह।
 विद्धै गभः।
 राष्ट्रं मुष्टिः।
 राष्ट्रमेव विश्याहन्ति।
 तस्माद्राष्ट्रं विशं घातुकम्।
 अप् वा एतेभ्यः प्राणाः क्रामन्ति।
 ये यज्ञेऽपूतं वदन्ति।
 दधिक्राव्णो अकारिषमिति सुरभिमतीमृचं वदन्ति।
 प्राणा वै सुरभयः।
 प्राणानेवात्मन्दधते।
 नैभ्यः प्राणा अपक्रामन्ति।
 आपो हि ष्ठा मयोभुव इत्यद्विर्मार्जयन्ते।
 आपो वै सर्वा देवताः।
 देवताभिरेवात्मानं पवयन्ते ॥ 34 ॥

राष्ट्रस्य मध्यं पुष्यति गभो रुन्धे दधते चत्वारि च ॥ 7 ॥

प्रजापतिः प्रजाः सृष्ट्वा प्रेणाऽनुप्राविशत्।
 ताभ्यः पुनः सम्भवितुं नाशक्नोत्।

सौऽब्रवीत्।
ऋध्नवदिथ्सः।
यो मेतः पुनः सम्भरदिति।
तं देवा अश्वमेधेनैव समंभरन्।
ततो वै त आर्धुवन्।
योऽश्वमेधेन यजते।
प्रजापतिमेव सम्भरत्यृध्नोति।
पुरुषमालभते ॥ 35 ॥

वैराजो वै पुरुषः।
विराजमेवालभते।
अथो अन्नं वै विराट्।
अन्नमेवावरुन्धे।
अश्वमालभते।
प्राजापत्यो वा अश्वः।
प्रजापतिमेवालभते।
अथो श्रीर्वा एकशफम्।
श्रियमेवावरुन्धे।
गामालभते ॥ 36 ॥

यज्ञो वै गौः।
यज्ञमेवालभते।

अथो अन्नं वै गौः।
 अन्नमेवावरुन्धे।
 अजावी आलभते भूम्ने।
 अथो पुष्टिर्वै भूमा।
 पुष्टिमेवावरुन्धे।
 पर्यग्निकृतं पुरुषं चारण्याग्श्चोत्सृजन्त्यहिगंसायै।
 उभौ वा एतौ पशू आलभ्येते।
 यश्चावमो यश्च परमः।
 तैऽस्योभये यज्ञे बद्धाः।
 अभीष्टां अभिप्रीताः।
 अभिजिता अभिहुता भवन्ति।
 नैनं दङ्क्षणवः पशवो यज्ञे बद्धाः।
 अभीष्टां अभिप्रीताः।
 अभिजिता अभिहुता हिगंसन्ति।
 योऽश्वमेधेन यजते।
 य उं चैनमेवं वेद ॥ 37 ॥

लभते गामालभते परमोऽष्टौ च ॥ 8 ॥

प्रथमेन वा एष स्तोमेन राध्वा।
 चतुष्टोमेन कृतेनायानामुत्तरेऽहन्।
 एकविंशे प्रतिष्ठायां प्रतितिष्ठति।

ए॒क॒वि॒गुं॒शात्प्र॑ति॒ष्ठायां॑ ऋ॒तून॒न्वारो॑हति।
 ऋ॒तवो॑ वै पृ॒ष्ठानि॑।
 ऋ॒तवः॑ संव॒त्सरः॑।
 ऋ॒तुष्वे॒व संव॑त्स॒रे प्र॑ति॒ष्ठायां॑।
 दे॒वता॑ अ॒भ्यारो॑हति।
 शक्व॑रयः पृ॒ष्ठं भ॑वन्त्य॒न्यद॑न्य॒च्छन्दः॑।
 अ॒न्येऽन्ये॑ वा ए॒ते प॒शव॑ आल॑भ्यन्ते ॥ 38 ॥

उ॒तेव॑ ग्रा॒म्याः।
 उ॒तेवा॑र॒ण्याः।
 अ॒हरे॒व रू॒पेण॑ सम॑र्धयति।
 अथो॒ अहं॑ ए॒वैष ब॒लिर्ह्यि॑यते।
 तदा॑हुः।
 अ॒प॒शवो॑ वा ए॒ते।
 यद॑जा॒वय॑श्चार्॒ण्याश्च॑।
 ए॒ते वै सर्वे॑ प॒शवः॑।
 यद्ग॒व्या इति॑।
 ग॒व्यान्प॒शूनु॑त्त॒मेऽह॑न्नल॑भते ॥ 39 ॥

तेनै॒वोभया॑न्प॒शून॑वरुन्धे।
 प्रा॒जाप॒त्या भ॑वन्ति।
 अन॑भिजितस्या॒भिजित्यै॑।

सौरी॑र्न॒वं श्वे॒ता व॒शा अ॒नू॒ब॒न्ध्या॑ भवन्ति।
 अ॒न्त॒त ए॒व ब्र॑ह्मवर्च॒सम॑व॒रुन्धे॑।
 सोमा॑य स्व॒राज्ञे॑ऽनोवा॒हाव॑न॒द्वाहा॒विति॑ द्व॒न्दि॒नः प॒शूना॑ल॒भते॑।
 अ॒हो॒रा॒त्राणा॑म॒भिजि॑त्यै।
 प॒शुभि॑र्वा ए॒ष व्यृ॑द्ध्यते।
 यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते।
 छु॒ग॒लं क॒ल्माषं॑ कि॒किदी॒विं वि॑दी॒गय॒मिति॑ त्वा॒ष्ट्रान्प॒शूना॑ल॒भते॑।
 प॒शुभि॑रे॒वात्मान॑गुं॒ सम॑र्धयति।
 ऋ॒तुभि॑र्वा ए॒ष व्यृ॑द्ध्यते।
 यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते।
 पि॒शङ्गा॒स्रयो॑ वास॒न्ता इत्यृ॑तुप॒शूना॑ल॒भते॑।
 ऋ॒तुभि॑रे॒वात्मान॑गुं॒ सम॑र्धयति।
 आ वा ए॒ष प॒शुभ्यो॑ वृश्च्यते।
 यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते।
 पर्य॑ग्नि॒कृता॒ उथ्सृ॑ज॒न्त्यना॑त्रस्काय ॥ 40 ॥

ल॒भ्यन्ते॑ ल॒भते॑ त्वा॒ष्ट्रान्प॒शूना॑ल॒भते॑ऽष्टौ च ॥ 9 ॥

प्र॒जाप॑तिरकामयत म॒हान॑न्ना॒दः स्या॒मिति॑।
 स ए॒ताव॑श्वमे॒धे म॑हि॒माना॑वपश्यत्।
 ताव॑गृहीत।
 ततो॑ वै स म॒हान॑न्ना॒दोऽभव॑त्।

यः का॒मये॑त म॒हान॑न्ना॒दः स्या॒मिति॑ ।
 स ए॒ताव॑श्चमे॒धे म॑हि॒मानौ॑ गृ॒हीत ।
 म॒हाने॒वान्ना॒दो भ॑वति ।
 य॒ज॒मा॒न॒दे॒व॒त्यां वै व॒पा ।
 राजा॑ महि॒मा ।
 यद्व॒पां म॑हि॒म्नो॒भय॑तः परि॒यज॑ति ।
 यज॑मानमे॒व रा॒ज्येनो॑भ॒यतः॑ परि॑गृ॒ह्णाति ।
 पु॒रस्ता॑श्स्वाहाकारा॒ वा अ॒न्ये दे॒वाः ।
 उ॒परि॑ष्टाश्स्वाहाकारा अ॒न्ये ।
 ते वा ए॒तेऽश्व॑ ए॒व मे॒ध्यं उ॒भये॑ऽव॑रु॒ध्यन्ते॑ ।
 यद्व॒पां म॑हि॒म्नो॒भय॑तः परि॒यज॑ति ।
 ताने॒वोभया॑न्प्रीणाति ॥ 41 ॥

परि॒यज॑ति षट्च ॥ 10 ॥

वै॒श्व॒दे॒वो वा अश्वः॑ ।
 तं यत्प्रा॑जाप॒त्यं कुर्या॑त् ।
 या दे॒वता॒ अपि॑भागाः ।
 ता भा॑ग॒धेये॑न॒ व्य॑र्धयेत् ।
 दे॒वता॑भ्यः स॒मदं॑ दध्यात् ।
 स्ते॒गान्दग्ग॑ष्ठी॒भ्यां म॒ण्डूका॒ञ्ज॒म्येभि॑रिति ।
 आज्य॑मव॒दानं॑ कृ॒त्वा प्र॑ति॒सु॒ङ्ख्या॒य॒माहु॑तीर्जुहोति ।

या ए॒व दे॒वता॒ अपि॑भागाः।
 ता भा॑ग॒धेये॑न॒ सम॑र्धयति।
 न दे॒वता॑भ्यः॒ सम॑दं॒ दधा॑ति ॥ 42 ॥

चतु॑र्दशै॒तान॑नुवा॒काञ्जु॑होत्यन॑न्तरित्यै।
 प्र॒या॒साय॒ स्वा॑हेति॒ पञ्च॑दशम्।
 पञ्च॑दश॒ वा अ॑र्धमा॒सस्य॒ रात्र॑यः।
 अ॒र्धमा॒सशः॑ सं॒वत्स॑र आ॒प्यते॑।
 दे॒वा॒सुराः॑ संय॑त्ता आसन्।
 तेऽब्रु॑वन्॒ग्रयः॑ स्वि॒ष्टकृ॑तः।
 अश्व॑स्य॒ मेध्य॑स्य॒ वय॑मु॒द्धार॑मु॒द्धराम॑है।
 अथै॒तान॑भि॒भवा॑मेति॒।
 ते लो॑हि॒तमु॑द॒हरन्त॑।
 ततो॑ दे॒वा अ॑भवन् ॥ 43 ॥

परा॑ऽसुराः।
 यथ्स्वि॑ष्टकृद्भ्यो॒ लोहि॑तं जु॒होति॒ भ्रातृ॑व्याभिभूत्यै।
 भव॑त्या॒त्मना॑।
 परा॑ऽस्य॒ भ्रातृ॑व्यो भवति।
 गो॒मृ॒ग॒क॒ण्ठेन॑ प्रथ॒मामा॑हुतिं जुहोति।
 प॒शवो॑ वै गो॒मृ॒गः।
 रु॒द्रोऽग्निः॑ स्वि॑ष्टकृत्।

रुद्रादेव पशूनन्तर्दधाति।
 अथो यत्रैषाऽऽहुतिर्हूयते।
 न तत्र रुद्रः पशूनभिमन्यते ॥ 44 ॥

अश्वशफेनं द्वितीयामाहुतिं जुहोति।
 पशवो वा एकशफम्।
 रुद्रोऽग्निः स्विष्टकृत्।
 रुद्रादेव पशूनन्तर्दधाति।
 अथो यत्रैषाऽऽहुतिर्हूयते।
 न तत्र रुद्रः पशूनभिमन्यते।
 अयस्मयेन कमण्डलुना तृतीयाम्।
 आहुतिं जुहोत्यायास्यो वै प्रजाः।
 रुद्रोऽग्निः स्विष्टकृत्।
 रुद्रादेव प्रजा अन्तर्दधाति।
 अथो यत्रैषाऽऽहुतिर्हूयते।
 न तत्र रुद्रः प्रजा अभिमन्यते ॥ 45 ॥ ॥ 11 ॥

दधात्यभवन्मन्यते प्रजा अन्तर्दधाति द्वे च ॥ 11 ॥

अश्वस्य वा आलब्धस्य मेध उदक्रामत्।
 तदश्वस्तोमीयमभवत्।
 यदश्वस्तोमीयं जुहोति।
 स मेधमेवैनमालभते।

आज्ये॑न जुहोति।
मेधो॑ वा आज्य॑म्।
मेधो॑ऽश्वस्तोमीय॑म्।
मेधे॑नैवास्मिन्मेधं॑ दधाति।
षट्त्रिंश॑तं जुहोति।
षट्त्रिंश॑दक्षरा बृहती ॥ 46 ॥

बार्ह॑ताः प॒शवः॑।
सा प॑शूनां मात्रा॑।
प॒शूने॒व मात्र॑या॒ सम॑र्धयति।
ता यद्भू॑यसीर्वा॒ कनी॑यसीर्वा जुहुयात्।
प॒शून्मात्र॑या॒ व्य॑र्धयेत्।
षट्त्रिंश॑तं जुहोति।
षट्त्रिंश॑दक्षरा बृहती।
बार्ह॑ताः प॒शवः॑।
सा प॑शूनां मात्रा॑।
प॒शूने॒व मात्र॑या॒ सम॑र्धयति ॥ 47 ॥

अ॒श्वस्तो॑मीय॒गं हु॒त्वा द्वि॒पदा॑ जुहोति।
द्वि॒पाद्वै पुरु॑षो॒ द्विप्र॑तिष्ठः।
तदे॑नं प्रति॒ष्ठया॒ सम॑र्धयति।
तदा॑हुः।

अ॒श्व॒स्तो॒मी॒यं॑ पूर्॒व॒ग्ं॑ हो॒त॒व्या॑(३)न्दि॒पदा॑(३) इति॑ ।
 अ॒श्वो॒ वा अ॑श्वस्तो॒मी॒यम् ।
 पु॒रु॒षो द्वि॒पदाः॑ ।
 अ॒श्व॒स्तो॒मी॒य॒ग्ं॑ हु॒त्वा द्वि॒पदा॑ जु॒होति॑ ।
 तस्मा॑दि॒द्वि॒पा॒च्चतु॑ष्पादमत्ति ।
 अथो॑ द्वि॒पद्ये॒व चतु॑ष्पदः॒ प्रति॑ष्ठापयति ।
 द्वि॒पदा॑ हु॒त्वा ।
 ना॒न्यामु॒त्तरा॒माहु॑तिं जु॒ह्यात् ।
 यद॒न्यामु॒त्तरा॒माहु॑तिं जु॒ह्यात् ।
 प्र॑ प्र॒ति॒ष्ठाया॑श्च्यवेत ।
 द्वि॒पदा॑ अ॒न्ततो॑ जु॒होति॑ प्र॒ति॒ष्ठित्यै॑ ॥ 48 ॥

बृ॒ह॒त्य॑र्धयति स्थापयति॒ पञ्च॑ च ॥ 12 ॥

प्र॒जाप॑तिरश्वमे॒धम॑सृजत ।
 सो॑ऽस्मात्सृष्टोऽपा॑क्रामत् ।
 तं य॑ज्ञ॒क्र॒तुभि॑रन्वैच्छत् ।
 तं य॑ज्ञ॒क्र॒तुभि॑र्नान्विन्दत् ।
 तमिष्टि॑भि॒रन्वैच्छत् ।
 तमिष्टि॑भि॒रन्व॑विन्दत् ।
 तदिष्टी॑नामिष्टि॒त्वम् ।
 यथ्स॑व॒थ्स॒रमिष्टि॑भिर्यजते ।

अश्वमेव तदन्विच्छति।
सावित्रियो भवन्ति ॥ 49 ॥

इयं वै सविता।
यो वा अस्यां नश्यति यो निलयते।
अस्यां वाव तं विन्दन्ति।
न वा इमां कश्चनेत्याहुः।
तिर्यङ्गोर्ध्वोऽत्येतुमर्हतीति।
यथासावित्रियो भवन्ति।
सवितृप्रसूत एवैनमिच्छति।
ईश्वरो वा अश्वः प्रमुक्तः परां परावतं गन्तोः।
यथासायं धृतीर्जुहोति।
अश्वस्य यत्यै धृत्यै ॥ 50 ॥

यत्प्रातरिष्टिभिर्यजते।
अश्वमेव तदन्विच्छति।
यथासायं धृतीर्जुहोति।
अश्वस्यैव यत्यै धृत्यै।
तस्मात्सायं प्रजाः क्षेम्या भवन्ति।
यत्प्रातरिष्टिभिर्यजते।
अश्वमेव तदन्विच्छति।
तस्माद्दिवा नष्टेष एति।

यत्प्रातरिष्टिभि॑र्यज॑न्ते सा॒यं धृ॒तीर्जु॑होति॑ ।
 अ॒हो॒रा॒त्राभ्या॑मे॒वैन॒मन्वि॑च्छति ।
 अथो॑ अहो॒रा॒त्राभ्या॑मे॒वास्मै॑ योगक्षेमं कल्पयति ॥ 51 ॥

भव॑न्ति धृ॒त्या ए॒न॒मन्वि॑च्छत्येकं च ॥ 13 ॥

अप॑ वा ए॒तस्मा॒च्छ्री॑ रा॒ष्ट्रं क्रा॑मति ।
 यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑न्ते ।
 ब्रा॒ह्म॒णो वी॑णागा॒थिनो॑ गायतः ।
 श्रि॒या वा ए॒तद्रूप॑म् ।
 यद्वी॑णा ।
 श्रिय॑मे॒वास्मि॒न्तद्ध॑त्तः ।
 य॒दा खलु॑ वै पुरु॒षः श्रिय॑मश्नुते ।
 वीणा॑ऽस्मै वाद्यते ।
 तदा॑हुः ।
 यदु॒भौ ब्रा॑ह्म॒णो गा॑येताम् ॥ 52 ॥

प्र॒भ्रगं॑शु॒काऽस्मा॒च्छ्रीः॑ स्यात् ।
 न वै ब्रा॑ह्म॒णे श्री॑ र॒मत॑ इति ।
 ब्रा॒ह्म॒णोऽन्यो॑ गायेत् ।
 रा॒ज॒न्योऽन्यः॑ ।
 ब्रह्म॑ वै ब्रा॑ह्म॒णः ।
 क्ष॒त्र॒ग्ं रा॑ज॒न्यः॑ ।

तथा हास्य ब्रह्मणा च क्षत्रेण चोभयतः श्रीः परिगृहीता भवति।
तदाहुः।

यदुभौ दिवा गायैताम्।
अपास्माद्राष्ट्रं क्रामेत् ॥ 53 ॥

न वै ब्राह्मणे राष्ट्रगं रमत इति।

यदा खलु वै राजा कामयते।

अथ ब्राह्मणं जिनाति।

दिवा ब्राह्मणो गायेत्।

नक्तगं राजन्यः।

ब्रह्मणो वै रूपमहः।

क्षत्रस्य रात्रिः।

तथा हास्य ब्रह्मणा च क्षत्रेण चोभयतो राष्ट्रं परिगृहीतं भवति।

इत्यददा इत्ययजथा इत्यपच इति ब्राह्मणो गायेत्।

इष्टापूर्तं वै ब्राह्मणस्य ॥ 54 ॥

इष्टापूर्तेनैवैनगं स समर्धयति।

इत्यजिना इत्ययुध्यथा इत्यमुगं सङ्ग्राममहन्निति राजन्यः।

युद्धं वै राजन्यस्य।

युद्धेनैवैनगं स समर्धयति।

अक्लृप्ता वा एतस्यर्तव इत्याहुः।

योऽश्वमेधेन यजत इति।

तिस्रोऽन्यो गायति तिस्रोऽन्यः।
 षट्सम्पद्यन्ते।
 षड्वा ऋतवः।
 ऋतूनेवास्मै कल्पयतः।
 ताभ्याग्ं सग्गुस्थायाम्।
 अनोयुक्ते च शते च ददाति।
 शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः।
 आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति ॥ 55 ॥

गायैतां कामेद्ब्राह्मणस्य कल्पयतश्चत्वारिं च ॥ 14 ॥

सर्वेषु वा एषु लोकेषु मृत्यवोऽन्वायन्ताः।
 तेभ्यो यदाहुतीर्न जुहुयात्।
 लोके लोक एनं मृत्युर्विन्देत्।
 मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहेत्यभिपूर्वमाहुतीर्जुहोति।
 लोकाल्लोकादेव मृत्युमवयजते।
 नैनं लोके लोके मृत्युर्विन्दति।
 यदमुष्मै स्वाहाऽमुष्मै स्वाहेति जुह्वत्सश्चक्षीत।
 बहं मृत्युममित्रं कुर्वीत।
 मृत्यवे स्वाहेत्येकस्मा एवैकां जुहुयात्।
 एको वा अमुष्मिन्लोके मृत्युः ॥ 56 ॥

अ॒श॒न॒या॒ मृ॒त्यु॒रे॒व।
 तमे॒वामु॒ष्मि॒न्लो॒केऽव॑यजते।
 भ्रू॒ण॒ह॒त्या॒यै॒ स्वा॒हेत्य॑वभृथ आहु॒तिं जु॒होति॑।
 भ्रू॒ण॒ह॒त्या॒मे॒वाव॑यजते ॥
 तदा॑हुः।
 यद्भ्रू॒ण॒ह॒त्याऽपा॒त्र्याऽथ॑।
 कस्मा॑द्यज्ञेऽपि॒ क्रिय॑त॒ इति॑।
 अ॒मृ॒त्यु॒र्वा अ॒न्यो भ्रू॒ण॒ह॒त्याया॒ इत्या॑हुः।
 भ्रू॒ण॒ह॒त्या वाव॑ मृ॒त्युरि॑ति।
 यद्भ्रू॒ण॒ह॒त्या॒यै॒ स्वा॒हेत्य॑वभृथ आहु॒तिं जु॒होति॑ ॥ 57 ॥
 मृ॒त्युमे॒वाहु॑त्या॒ तर्प॑यित्वा प॒रि॒पाणं॑ कृत्वा।
 भ्रू॒ण॒घ्ने भै॑ष॒जं क॑रोति।
 ए॒ताग्ं ह॒ वै मु॑ण्डि॒भ औ॑दन्य॒वः।
 भ्रू॒ण॒ह॒त्या॒यै प्राय॑श्चित्तिं वि॒दाश्च॑कार।
 यो हा॒स्यापि॑ प्र॒जायां॑ ब्राह्म॒णग्ं ह॑न्ति।
 सर्व॑स्मै॒ तस्मै॑ भैष॒जं क॑रोति।
 जु॒म्ब॒काय॑ स्वा॒हेत्य॑वभृथ उ॒त्त॒मामा॑हु॒तिं जु॒होति॑।
 वरु॑णो॒ वै जु॑म्ब॒कः।
 अ॒न्त॒त ए॒व वरु॑ण॒मव॑यजते।
 ख॒ल॒तेर्वि॑क्लि॒धस्य॑ शु॒क्लस्य॑ पिङ्गा॒क्षस्य॑ मूर्धञ्जु॒होति॑।

ए॒तद्वै वरु॑णस्य रू॒पम् ।
रू॒पेणै॒व वरु॑णमवयजते ॥ 58 ॥

लो॒के मृ॒त्युर्जु॒होति॑ मूर्धञ्जु॒होति॑ द्वे च ॥ 15 ॥

वा॒रु॒णो वा अश्वः॑ ।
तं दे॒वत॑या व्य॒र्धय॑ति ।
यत्प्रा॑जाप॒त्यं क॒रोति॑ ।
नमो॑ रा॒ज्ञे नमो॑ वरु॒णाये॒त्याह॑ ।
वा॒रु॒णो वा अश्वः॑ ।
स्वयै॒वैनं॑ दे॒वत॑या॒ सम॑र्धयति ।
नमो॑ऽश्वा॒य नमः॑ प्र॒जाप॑तय॒ इत्या॑ह ।
प्रा॒जाप॒त्यो वा अश्वः॑ ।
स्वयै॒वैनं॑ दे॒वत॑या॒ सम॑र्धयति ।
नमो॑ऽधि॑पतय॒ इत्या॑ह ॥ 59 ॥

धर्मो॑ वा अधि॑पतिः ।
धर्म॑मे॒वावरु॑न्धे ।
अधि॑पतिर॒स्यधि॑पतिं मा कुर्वधि॑पतिर॒हं प्र॒जानां॑ भूयास॒मित्या॑ह ।
अधि॑पतिमे॒वैनं॑ समा॒नानां॑ करोति ॥
मां धे॑हि मयि॑ धे॒हीत्या॑ह ।
आ॒शिष॑मे॒वैता॑माशा॒स्ते ।
उ॒पाकृ॑ताय॒ स्वाहे॑त्युपाकृ॑ते जुहोति ।

आल॑ब्धाय॒ स्वाहेति॑ नियु॒क्ते जुहोति॑ ।
 हु॒ताय॒ स्वाहेति॑ हु॒ते जुहोति॑ ।
 ए॒षां लो॒काना॑म॒भिजित्यै॑ ॥ 60 ॥

प्र वा ए॒ष ए॒भ्यो लो॒केभ्य॑श्च्यवते ।
 यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते ।
 आ॒ग्नेयमै॑न्द्रा॒ग्रमा॑श्विनम् ।
 तान्प॒शूनाल॑भते॒ प्रति॑ष्ठित्यै ।
 यदा॑ग्ने॒यो भव॑ति ।
 अ॒ग्निः सर्वा॑ दे॒वताः॑ ।
 दे॒वता॑ ए॒वावरु॑न्धे ॥
 ब्रह्म॒ वा अ॒ग्निः ।
 क्ष॒त्रमिन्द्रः॑ ।
 यदै॑न्द्रा॒ग्रो भव॑ति ॥ 61 ॥

ब्रह्म॒क्षत्रे॑ ए॒वावरु॑न्धे ।
 यदा॑श्वि॒नो भव॑ति ।
 आ॒शिषाम॑वरु॒द्ध्यै ।
 त्रयो॑ भवन्ति ।
 त्रय॑ इ॒मे लो॒काः ।
 ए॒ष्वैव लो॒केषु॑ प्रति॑तिष्ठति ।
 अ॒ग्रये॑ऽग्ं॒होमु॒चेऽष्टा॑क॒पाल॒ इति॑ दश॑हविष॒मिष्टिं॑ निर्व॑पति ।

दशाक्षरा विराट्।

अन्नं विराट्।

विराजैवान्नाद्यमवरुन्धे।

अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतस इति याज्यानुवाक्या

भवन्ति सर्वत्वाय ॥ 62 ॥

अधिपतय इत्याहाऽभिजित्या ऐन्द्राग्रो भवति रुन्ध एकं च ॥ 16 ॥

यद्यश्वमुपतपद्विन्देत्।

आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेत्।

सौम्यं चरुम्।

सावित्रमष्टाकपालम्।

यदाग्नेयो भवति।

अग्निः सर्वा देवताः।

देवताभिरेवैनं भिषज्यति।

यथ्सौम्यो भवति।

सोमो वा ओषधीनागुं राजा।

याभ्यं एवैनं विन्दति ॥ 63 ॥

ताभिरेवैनं भिषज्यति।

यथसावित्रो भवति।

सवितृप्रसूत एवैनं भिषज्यति।

एताभिरेवैनं देवताभिर्भिषज्यति।

अ॒ग॒दो॑ ह॒व भ॑वति।
 पौ॒ष्णं च॒रुं निर्व॑पेत्।
 यदि॑ श्लो॒णः स्यात्।
 पू॒षा वै श्लौ॑ण्यस्य भि॒षक्।
 स ए॒वैनं॑ भिषज्यति।
 अश्लो॑णो ह॒व भ॑वति ॥ 64 ॥

रौ॒द्रं च॒रुं निर्व॑पेत्।
 यदि॑ म॒हती॑ दे॒वता॑ऽभि॒मन्ये॑त।
 ए॒तद्दे॒व॒त्यो वा अश्वः॑।
 स्वयै॒वैनं॑ दे॒वता॑या भिषज्यति।
 अ॒ग॒दो ह॒व भ॑वति।
 वै॒श्वान॒रं द्वा॑दशकपालं निर्व॑पेन्मृगाख॒रे यदि॑ नागच्छेत्।
 इ॒यं वा अ॒ग्नि॒वैश्वान॑रः।
 इ॒यमे॒वैनं॑म॒र्चिभ्यां॑ परि॒रोध॑मानयति।
 आ ह॒व सु॒त्यम॑हर्गच्छति।
 यद्य॑धी॒यात् ॥ 65 ॥

अ॒ग्नये॑ऽग्ं॒होमु॒चेऽष्टा॑कपालः।
 सौ॒र्यं प॑यः।
 वा॒यव्यं॑ आज्यभागः।
 यज॑मानो वा अश्वः।

अ॒ग॒ह॒सा॒ वा ए॒ष गृ॒ही॒तः॑ ।
यस्या॑श्चो॒ मेधा॑य॒ प्रोक्षि॑तोऽध्येति॑ ।
यद॑ग॒हो॒मुचै॑ नि॒र्वप॑ति ।
अ॒ग॒ह॒स ए॒व तेन॑ मुच्यते ।
यज॑मानो॒ वा अश्वः॑ ।
रेत॑सा॒ वा ए॒ष व्यृ॑ध्यते ॥ 66 ॥

यस्या॑श्चो॒ मेधा॑य॒ प्रोक्षि॑तोऽध्येति॑ ।
सौर्य॑गं॒ रेतः॑ ।
यथ्सौर्यं॑ पयो॒ भव॑ति ।
रेत॑सै॒वैन॒गं स॑ सम॑र्धयति ।
यज॑मानो॒ वा अश्वः॑ ।
गर्भै॒र्वा ए॒ष व्यृ॑ध्यते ।
यस्या॑श्चो॒ मेधा॑य॒ प्रोक्षि॑तोऽध्येति॑ ।
वा॒य॒व्या॑ गर्भाः॑ ।
यद्वा॑य॒व्यं आ॒ज्य॑भागो॒ भव॑ति ।
गर्भै॒रे॒वैन॒गं स॑ सम॑र्धयति ।
अथो॒ यस्यै॒षाऽश्व॑मे॒धे प्राय॑श्चितिः क्रियते॑ ।
इ॒ष्ट्वा व॑सी॒यान्भव॑ति ॥ 67 ॥

वि॒न्दत्य॑श्लो॒णो है॒व भ॑वत्यधी॒यादृ॑द्धयते॒ गर्भै॑रे॒वैन॒गं स॑म॑र्धयति॒ द्वे च॑ ॥ 17 ॥

तदाहुः।
 द्वादश ब्रह्मौदनान्थसग्गस्थिते निर्वपेत्।
 द्वादशभिर्वेष्टिभिर्यजेतेति।
 यदिष्टिभिर्यजेत।
 उपनामुक एनं यज्ञः स्यात्।
 पापीयागस्तु स्यात्।
 आप्तानि वा एतस्य छन्दागंसि।
 य ईजानः।
 तानि क एतावदाशु पुनः प्रयुञ्जीतेति।
 सर्वा वै सग्गस्थिते यज्ञे वागाप्यते ॥ 68 ॥

साऽऽसा भवति यातयाम्नी।
 क्रूरीकृतेव हि भवत्यरुष्कृता।
 सा न पुनः प्रयुज्येत्याहुः।
 द्वादशैव ब्रह्मौदनान्थसग्गस्थिते निर्वपेत्।
 प्रजापतिर्वा ओदनः।
 यज्ञः प्रजापतिः।
 उपनामुक एनं यज्ञो भवति।
 न पापीयान्भवति।
 द्वादश भवन्ति।

द्वाद॑श॒ मा॒साः॑ सं॒व॒त्स॒रः॑ ।
सं॒व॒त्स॒र ए॒व प्र॒ति॒ति॒ष्ठ॒ति ॥ 69 ॥

आ॒प्य॒ते सं॒व॒त्स॒र ए॒कं च ॥ 18 ॥

ए॒ष वै वि॒भूर्ना॑मं॒ य॒ज्ञः॑ ।
सर्व॑गं॒ ह॒ वै तत्र॑ वि॒भु भ॑वति ।
यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते ।
ए॒ष वै प्र॒भूर्ना॑मं॒ य॒ज्ञः॑ ।
सर्व॑गं॒ ह॒ वै तत्र॑ प्र॒भु भ॑वति ।
यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते ।
ए॒ष वा ऊ॒र्ज॑स्वा॒न्नामं॑ य॒ज्ञः॑ ।
सर्व॑गं॒ ह॒ वै तत्रो॑र्ज॒स्वद्भव॑ति ।
यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते ।
ए॒ष वै प॒य॑स्वा॒न्नामं॑ य॒ज्ञः॑ ॥ 70 ॥

सर्व॑गं॒ ह॒ वै तत्र॑ प॒य॑स्वद्भवति ।
यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते ।
ए॒ष वै वि॒धृतो॑ नामं॒ य॒ज्ञः॑ ।
सर्व॑गं॒ ह॒ वै तत्र॑ वि॒धृतं॑ भवति ।
यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते ।
ए॒ष वै व्या॑वृत्तो॒ नामं॑ य॒ज्ञः॑ ।
सर्व॑गं॒ ह॒ वै तत्र॑ व्या॑वृत्तं भवति ।

यत्रैतेन॑ यज्ञेन॑ यजन्ते।
 एष वै प्रतिष्ठितो॑ नाम॑ यज्ञः।
 सर्वगं॑ ह॒ वै तत्र॑ प्रतिष्ठितं॑ भवति ॥ 71 ॥

यत्रैतेन॑ यज्ञेन॑ यजन्ते।
 एष वै तेज॒स्वी नाम॑ यज्ञः।
 सर्वगं॑ ह॒ वै तत्र॑ तेज॒स्वि भवति॑।
 यत्रैतेन॑ यज्ञेन॑ यजन्ते।
 एष वै ब्र॑ह्मवर्च॒सी नाम॑ यज्ञः।
 आ ह॒ वै तत्र॑ ब्राह्म॒णो ब्र॑ह्मवर्च॒सी जा॑यते।
 यत्रैतेन॑ यज्ञेन॑ यजन्ते।
 एष वा अ॑तिव्या॒धी नाम॑ यज्ञः।
 आ ह॒ वै तत्र॑ राज॒न्योऽति॑व्या॒धी जा॑यते।
 यत्रैतेन॑ यज्ञेन॑ यजन्ते।
 एष वै दी॒र्घो नाम॑ यज्ञः।
 दी॒र्घायु॑षो ह॒ वै तत्र॑ मनु॒ष्या भवन्ति॑।
 यत्रैतेन॑ यज्ञेन॑ यजन्ते।
 एष वै क्लृ॑प्तो नाम॑ यज्ञः।
 कल्प॑ते ह॒ वै तत्र॑ प्र॒जाभ्यो॑ योगक्षेमः।
 यत्रैतेन॑ यज्ञेन॑ यजन्ते ॥ 72 ॥

पर्य॒स्वान्नाम॑ यज्ञः॑ प्रतिष्ठितं॑ भवति॑ यत्रैतेन॑ यज्ञेन॑ यजन्ते॑ षट्च॑ ॥ 19 ॥

एष वै विभूः प्रभूरूर्जस्वान्पयस्वान् विधृतो व्यावृत्तः
प्रतिष्ठितस्तेजस्वी ब्रह्मवर्चस्यतिव्याधी दीर्घः क्लृप्तो द्वादश ॥

ता॒र्ष्येणाश्व॒गुं संज्ञ॑पयन्ति ।
य॒ज्ञो वै ता॒र्ष्यम् ।
य॒ज्ञेनै॒वैन॒गुं सम॑र्धयन्ति ।
या॒मेन॒ साम्ना॑ प्रस्तो॒ताऽनूप॑तिष्ठते ।
य॒म॒लो॒कमे॒वैनं॑ गमयति ॥
ता॒र्ष्ये च॑ कृत्यधीवा॒से चाश्व॒गुं संज्ञ॑पयन्ति ।
ए॒तद्वै प॑शूनागुं रू॒पम् ।
रू॒पेणै॒व प॑शूनवरुन्धे ।
हि॒र॒ण्य॒क॒शि॒पु भ॑वति ।
तेज॒सोऽव॑रुद्ध्यै ॥ 73 ॥

रू॒क्मो भ॑वति ।
सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्यानु॑ख्यात्यै ।
अश्वो॑ भवति ।
प्र॒जाप॑ते॒रात्यै॑ ।
अ॒स्य वै लो॒कस्य॑ रू॒पं ता॒र्ष्यम् ।
अ॒न्तरि॑क्षस्य कृत्यधीवा॒सः ।
दि॒वो हि॑रण्यकशि॒पु ।
आ॒दि॒त्यस्य॑ रू॒क्मः ।

प्रजापतेरश्वः।

इममेव लोकं तार्प्येणाप्रोति ॥ 74 ॥

अन्तरिक्षं कृत्यधीवासेन।

दिवग्ं हिरण्यकशिपुना।

आदित्यग्ं रुक्मेण।

अश्वेनैव मेध्येन प्रजापतेः सायुज्यग्ं सलोकतामाप्रोति।

एतासामेव देवतानाग्ं सायुज्यम्।

सार्ष्टिताग्ं समानलोकतामाप्रोति।

योऽश्वमेधेन यजते।

य उ चैनमेवं वेद ॥ 75 ॥

अवरुद्ध्या आप्रोत्यष्टौ च ॥ 20 ॥

आदित्याश्चाङ्गिरसश्च सुवर्गे लोकेऽस्पर्धन्त।

तेऽङ्गिरस आदित्येभ्यः।

अमुमादित्यमश्वग्ं श्वेतं भूतं दक्षिणामनयन्।

तेऽब्रुवन्।

यं नोऽनेष्ट।

स वर्योऽभूदिति।

तस्मादश्वग्ं सवर्येत्याह्वयन्ति।

तस्माद्यज्ञे वरो दीयते।

यत्प्रजापतिरालब्धोऽश्वोऽभवत्।
तस्मादश्वो नाम ॥ 76 ॥

यच्छ्वयदरुरासीत्।
तस्मादर्वा नाम।
यथ्सद्यो वाजान्थ्समजयत्।
तस्माद्वाजी नाम।
यदसुराणां लोकानादत्त।
तस्मादादित्यो नाम।
अग्निर्वा अश्वमेधस्य योनिरायतनम्।
सूर्योऽग्नेर्योनिरायतनम्।
यदश्वमेधेऽग्नौ चित्यं उत्तरवेदिमुपवपति।
योनिमन्तमेवैनमायतनवन्तं करोति ॥ 77 ॥

योनिमानायतनवान्भवति।
स एवं वेद।
प्राणापानौ वा एतौ देवानाम्।
यदर्काश्वमेधौ।
प्राणापानावेवावरुन्धे।
ओजो बलं वा एतौ देवानाम्।
यदर्काश्वमेधौ।
ओजो बलमेवावरुन्धे।

अ॒ग्नि॒र्वा अ॑श्वमे॒धस्य॒ योनि॑रा॒यत॑नम्।
 सूर्यो॑ऽग्ने॒र्योनि॑रा॒यत॑नम्।
 यद॑श्वमे॒धेऽग्नौ॑ चित्यं॒ उत्तर॑वे॒दिं चि॒नोति॑।
 ताव॑र्काश्वमे॒धौ।
 अ॒र्काश्व॑मे॒धावे॒वावरु॑न्धे।
 अथो॑ अ॒र्काश्व॑मे॒धयो॑रे॒व प्रति॑तिष्ठति ॥ 78 ॥

नामं॑ करोति॒ सूर्यो॑ऽग्ने॒र्योनि॑रा॒यत॑नं च॒त्वारि॑ च ॥ 21 ॥

प्र॒जाप॑तिं॒ वै दे॒वाः पि॒तर॑म्।
 प॒शुं भू॑तं मे॒धाय॑ाल॒भन्त॑।
 तमा॒लभ्यो॑पा॒वसन्।
 प्रा॒तर्य॑ष्टा॒स्मह॑ इति॑।
 ए॒कं वा ए॒तद्दे॒वाना॑म॒हः।
 यथ्स॑व॒त्सरः॑।
 तस्मा॑द॒श्वः पु॒रस्ता॑त्स॒वत्सर॑ आल॒भ्यते॑।
 यत्प्र॒जाप॑ति॒राल॒ब्धोऽश्वो॑ऽभ॒वत्।
 तस्मा॑द॒श्वः।
 यथ्स॒द्यो मे॒धोऽभ॑वत् ॥ 79 ॥

तस्मा॑द॒श्वमे॒धः।
 वेदु॑कोऽश्व॒माशुं॑ भ॒वति॑।
 य ए॒वं वेद॑।

यद्वै तत्प्रजापतिरालब्धोऽश्वोऽभवत्।
 तस्मादश्वः प्रजापतेः पशूनामनुरूपतमः ॥
 आऽस्य पुत्रः प्रतिरूपो जायते।
 य एवं वेद।
 सर्वाणि भूतानि सम्भृत्यालभते।
 समेनं देवास्तेजसे ब्रह्मवर्चसाय भरन्ति।
 योऽश्वमेधेन यजते ॥ 80 ॥

य उं चैनमेवं वेद।
 एतद्वै तद्देवा एतां देवताम्।
 पशुं भूतं मेधायालभन्त।
 यज्ञमेव।
 यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः।
 कामप्रं यज्ञमकुर्वत।
 तेऽमृतत्वमकामयन्त।
 तेऽमृतत्वमगच्छन्।
 योऽश्वमेधेन यजते।
 देवानामेवायनेनैति ॥ 81 ॥

प्राजापत्येनैव यज्ञेन यजते कामप्रेण।
 अपुनर्मरमेव गच्छति।
 एतस्य वै रूपेण पुरस्तात्प्राजापत्यमृषभं तूपरं बहुरूपमालभते।

सर्वेभ्यः कामेभ्यः।
 सर्वस्याप्त्यै।
 सर्वस्य जित्यै।
 सर्वमेव तेनाप्रोति।
 सर्वं जयति।
 योऽश्वमेधेन यजते।
 य उं चैनमेवं वेदं ॥ 82 ॥
 मेधोऽभ्वद्यजत एति वेदं ॥ 22 ॥

यो वा अश्वस्य मेध्यस्य लोमनी वेदं।
 अश्वस्यैव मेध्यस्य लोमं लोमञ्जुहोति।
 अहोरात्रे वा अश्वस्य मेध्यस्य लोमनी।
 यथसायं प्रातर्जुहोति।
 अश्वस्यैव मेध्यस्य लोमं लोमञ्जुहोति।
 एतदनुकृति ह स्म वै पुरा।
 अश्वस्य मेध्यस्य लोमं लोमञ्जुहोति।
 यो वा अश्वस्य मेध्यस्य पदे वेदं।
 अश्वस्यैव मेध्यस्य पदे पदे जुहोति।
 दृशपूर्णमासौ वा अश्वस्य मेध्यस्य पदे ॥ 83 ॥
 यद्दृशपूर्णमासौ यजते।
 अश्वस्यैव मेध्यस्य पदे पदे जुहोति।

ए॒तद॑नु॒कृति॑ ह॒ स्म॒ वै पु॒रा।
 अ॒श्व॑स्य॒ मे॒ध्य॑स्य॒ प॒दे प॑दे जु॒हति॑।
 यो वा अ॒श्व॑स्य॒ मे॒ध्य॑स्य॒ वि॒वर्त॑नं॒ वेद॑।
 अ॒श्व॑स्यै॒व मे॒ध्य॑स्य॒ वि॒वर्त॑ने॒ विवर्त॑ने जु॒होति॑।
 अ॒सौ वा आ॑दि॒त्योऽश्वः॑।
 स आ॑ह॒वनी॒य॒माग॑च्छति।
 तद्वि॒वर्त॑ते।
 यद॑ग्नि॒होत्रं॑ जु॒होति॑।
 अ॒श्व॑स्यै॒व मे॒ध्य॑स्य॒ वि॒वर्त॑ने॒ विवर्त॑ने जु॒होति॑।
 ए॒तद॑नु॒कृति॑ ह॒ स्म॒ वै पु॒रा।
 अ॒श्व॑स्य॒ मे॒ध्य॑स्य॒ वि॒वर्त॑ने॒ विवर्त॑ने जु॒हति॑ ॥ 84 ॥

प॒दे अ॑ग्नि॒होत्रं॑ जु॒होति॑ त्रिणिं च ॥ 23 ॥

प्र॒जाप॑ति॒स्तम॑ष्टा॒दिशि॑भिः प्र॒जाप॑तिर॒काम॑यतो॒भाव॑स्मै
 यु॒ञ्जन्ति॑ ते॒जसा॑ऽपं प्रा॒णा अप॑ श्रीरू॒र्ध्वा प्र॒जाप॑तिः
 प्रे॒णाऽनु॑ प्रथ॒मेन॑ प्र॒जाप॑तिर॒काम॑यत म॒हान् वैश्व॑दे॒वो
 वा अ॒श्वोऽश्व॑स्य प्र॒जाप॑ति॒स्तं य॑ज्ञ॒क्रतु॑भि॒रप॑
 श्री॒ब्राह्म॑णो॒ सर्वेषु॑ वा॒रु॑णो यद्यश्वं तदा॑हुरेष॒ वै
 वि॒भूस्ता॑र्ष्येणा॑ऽऽदि॒त्याः प्र॒जाप॑तिं पि॒तरं॒ यो वा
 अ॒श्व॑स्य॒ मे॒ध्य॑स्य॒ लोम॑नी॒ त्रयो॑विंशतिः ॥ 23 ॥

प्र॒जाप॑तिर॒स्मिन्लोक॑ उ॒त्तर॑तः श्रिय॑मे॒व
 प्र॒जाप॑तिर॒काम॑यत म॒हान् यत्प्रा॑तः प्र वा ए॒ष

ए॒भ्यो लो॒केभ्यः॑ सर्वा॒ङ् ह॒ वै तत्र॑ पय॒स्व॒द्य
उ॒ चैनमे॒वं वेदं॑ च॒त्वार्य॑शी॒तिः ॥ 84 ॥

प्र॒जाप॑तिरश्वमे॒धं जु॑हति ॥

॥ इति कृष्णयजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे
तृतीयाष्टके नवमः प्रश्नः समाप्तः ॥